

La moneda de doblenc d'Aragó de Jaume I (1215-1218)

XAVIER SANAHUJA ANGUERA

Els darrers anys han aparegut fins a tres tipus de monedes desconegudes del regnat de Jaume I (1213-1276).¹ Es tracta d'un fet extraordinari, no només perquè la resta de les monedes de Jaume I és coneguda literalment des de fa segles, sinó perquè els numismàtics no comptàvem gaire amb el fet d'haver de modificar el catàleg de monedes reials del segle XIII. Les noves aportacions semblen fetes a mida per coincidir amb la commemoració del vuitè centenari del naixement del monarca, que tingué lloc el passat any 2008.

DESCRIPCIÓ DE LA PEÇA

Jaume I.
Regne d'Aragó.
Emissió de 1215-1218.
Diner de doblenc.

1. Les altres dues són el diner de Mallorca del príncep Pere de Portugal (Crusafont, 2005) i el mig gros de Montpeller, pendent de publicació per part del mateix autor.



a/ : IACOBVS REX
Cap coronat a l'esquerra.

r/ ARA · · · GON : (la lectura comença a dalt a la dreta)
Creu pometejada sobre una base estreta guarnida amb punxes lleugerament inclinades.

La documentació escrita conservada ens permet atribuir la peça amb precisió al començament del regnat de Jaume I. De tota manera, encara que no disposéssim d'aquesta informació; tampoc no ens seria difícil atribuir-la a la seva època. L'estil del retrat és similar al que apareix a les monedes de Jaume I de tern, de l'Aragó, Barcelona i València. D'altra banda, la llegenda del revers mostra la forma escurçada ARA-GON, de la mateixa manera que s'havia fet servir en les emissions de diners jaquesos d'Alfons el Cast i de Pere el Catòlic.

DOCUMENTACIÓ I ATRIBUCIÓ

Jaume I va introduir la moneda de tern a l'Aragó l'any 1234; a València i Mallorca, el 1246, i a Barcelona, el 1257. Amb anterioritat a aquestes dates només coneixíem una altra emissió monetària de Jaume I, del 1222. Es tracta de la moneda de doblenc de Barcelona, fabricada amb un contingut d'argent proper a les 166 mil·lèsimes i que du a les monedes l'empremta de l'escut reial de Catalunya-Aragó. Atesa l'evidència numismàtica actual, l'emissió de doblenc fou l'emissió més

abundant de les realitzades a Barcelona fins a aleshores i aquesta circumstància ens assabenta que la moneda fou acceptada i que circulà amb normalitat.

A l'Aragó també es produí una emissió monetària anterior a l'establiment de la moneda de tern. Aquesta notícia la recullen autors com Salat (1818, p. 135-136), Botet (1909, p. 43-44, docs. v i vi) i, d'una manera més completa, Pío Beltrán (1951, p. 440). El que sabem d'aquell fet no és gaire precís, però és suficient: segons Pío Beltrán, Pere el Catòlic havia rebut fins a 25.000 morabatins en préstec de certs magnats occitans durant la guerra contra els croats francesos. Després de la derrota de Muret i de la mort del rei, la regència dels seus estats fou encomanada al seu germà Sanç de Provença, el qual autoritzà aquests magnats a obtenir el lucre de la fabricació d'una nova moneda a l'Aragó per tal d'eixugar la part del deute que no havia pogut ser retornat. L'ordre de fabricació d'aquesta nova moneda fou atorgada el 10 de setembre de 1215 i sabem que les monedes s'havien de fabricar a Jaca, de menor llei que les fetes encunyar per Pere el Catòlic, i que duri en el nom i el retrat del nou rei, encara menor d'edat, Jaume I.

Aquesta nova moneda no va ser acceptada pel públic i, presumiblement, la seva fabricació s'aturà de seguida, o bé fou emesa en poca quantitat. Al final del 1218, Jaume I es va veure obligat a revocar la circulació d'aquesta nova moneda de llei i baixa i a confirmar novament la feta fabricar els darrers anys del regnat del seu pare. Aquesta confirmació fou renovada el 1223 per deu anys més.

Quina quantitat de plata tenien les monedes de l'emissió del 1215? Els documents no en parlen, però és plausible el fet de pensar que es tractava de llei de doblenc. L'emissió aragonesa es dona justament uns pocs anys abans de l'inici de l'emissió a Barcelona de la moneda de doblenc. A Catalunya, el canvi monetari va reeixir. D'haver reeixit també a l'Aragó, la unitat monetària dels tres països de la Corona s'hauria pogut basar en la moneda de doblenc i no pas en la de tern, tal com s'esdevingué més endavant.

DINERS I ÒBOLS DE DOBLENC

Aquest diner jaquès de doblenc no havia estat mai fotografiat, però tampoc no era una moneda del tot inèdita. Lastanosa (1681, lám. 41, dibuix III) i Pío Beltrán (1951, p. 441) ja l'havien assenyalat, per bé que basant-se en una descripció parcialment errònia i, a més, fent referència només a l'òbol de l'emissió. Un dels dibuixos de les monedes que descriu Lastanosa en el seu tractat sobre la moneda jaquesa és el següent:



Lastanosa (1681), làm. 3, dibuix XVI.

Lastanosa assenyalava que la peça era un òbol, diferent dels habituals, però sense poder-se aproximar a la seva datació. Pío Beltran va relacionar el dibuix amb la desconeguda emissió del 1215, però ell tampoc no va poder examinar cap exemplar en mà. Ara sabem que el dibuix de Lastanosa és parcialment erroni. La creu del revers no és de doble travesser. Però és indubtable que la peça vista per Lastanosa pertanyia a la mateixa emissió que la que avui presentem. I això ens confirma l'existència de les dues denominacions, *diner* i *òbol*, per a la moneda jaquesa de doblenc.

EVOLUCIÓ DELS REVERSOS DE LA MONEDA JAQUESA



Alfons II (I)



Pere I (II)



Jaume I
doblenc



Jaume I
tern

BIBLIOGRAFIA

BELTRAN, P. «Los dineros jaqueses: su evolución y desaparición». a *Caesaraugusta*, vol. I (Saragossa, 1951), p. 51-112. [Les referències al text han estat extretes de: *Obra completa. II: Numismática de la Edad Media y de los Reyes Católicos*. Saragossa, 1972, p. 397-464].

BOTET, J. *Les monedes catalanes*. Barcelona, 1908-1912. 3 v. [Les referències al text pertanyen al volum 2 (1909), les referències documentals pertanyen al volum 3].

- CRUSAFONT, M. «Emissió monetària inèdita de Pere, senyor de Mallorca (c. 1233)». *Acta Numismàtica*, núm. 35 (2005), p. 57-66.
- LASTANOSA, V. J. *Tratado de la moneda jaquesa; y de otras de oro, y plata del reyno de Aragón*. Saragossa, 1681.
- SALAT, J. *Tratado de las Monedas Labradas en el Principado de Cataluña*. Barcelona, 1818.